

Prva mednarodna študentska konferenca primerjalne književnosti v Ljubljani – *Prva stran*

Lara Paukovič

Filozofska fakulteta, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2

lara.paukovic@gmail.com

Konec preteklega leta (1.–4. decembra) je v Ljubljani potekala prva študentska konferenca primerjalne književnosti, naslovljena *Prva stran*, projekt Društva študentov primerjalne književnosti. Projekta so se lotile tri študentke, ki delujejo znotraj društva – organizacijo sta prevzeli Julija Ovsec in Katarina Rakušček, vodenje odnosov z javnostmi pa Lara Paukovič. Konferenco so zastavile kot štiridnevni dogodek, ki je poleg striktno strokovnega dela obsegal tudi spremljivalni program z raznolikim naborom dejavnosti, kakršne so denimo filmski večer, literarni zajtrki, pospremljeni z branjem poezije in proze slovenskih ustvarjalcev, vodenje po literarnih poteh Ljubljane, nastop češkega pesnika Jana Těšnohlídka, okroglo mizo na temo knjige v urbanem prostoru, odprto branje poezije ter izlet v Kulturno središče evropskih vesoljskih tehnologij v Vitanju.

Za rdečo nit konference je bila izbrana tematika *Literatura in prostor*, ki sta jo organizatorki označili kot »dovolj odprto, da lahko zajema različne perspektive in podusmeritve, vendar s tem ne izgubi koherentnosti«. Tematiko sta nadalje razdelili še v tri sklope, *skupni prostor*, *namišljeni prostor* in *odsotni prostor*. S svojimi prispevki se je na konferenco prijavilo 20 študentov predavateljev, od tega 15 iz tujine (Srbija, Hrvaška, Češka), k sodelovanju pa so bili kot gostujoči predavatelji povabljeni tudi opaznejši domači in tuji profesorji in avtorji: prof. dr. Boris A. Novak, doc. dr. Gašper Troha, Aljaž Koprivnikar, dr. Igor Žunkovič, dr. Louis Armand in dr. David Vichnar.

Prvi konferenčni dan se je začel s filmskim večerom v Trubarjevi hiši literature, na katerem so si zgodnji obiskovalci konference lahko ogledali kulturni slovenski film *Ples v dežju*. Študentskim in večini gostujočih predavanj sta bila nato namenjena drugi in tretji dan konference, četrti pa je bil rezerviran za izlet v Kulturno središče evropskih vesoljskih tehnologij. Drugi dan so se tako zvrstila predavanja v okviru sklopov *Skupni prostor* in *Namišljeni prostor* (prvi del), tretji dan pa tista, ki so se navezovala na *Namišljeni prostor* (drugi del) in *Odsotni prostor*.

Predavanja v sklopu *Skupnega prostora* so raziskovala koncept skupnega prostora kot pluralne kategorije. V prostor vselej vstopamo z drugimi sub-

jekti – z Drugim. Vprašanj, ki se v povezavi s tem pojavljajo, je nešteto. Kako je s kiberprostorom kot pravim prostorom postmoderne? Kje je mesto politike in družbene kritike v sferi literature? Pa postkolonializem ter njegove posledice – se kulturni prostor (e-)/ (i)migracije dojema kot skupen? Preizpraševanje je ključnega pomena, ko v globaliziranem, prepovezanem, spreminjajočem se vsakdanu ozemlja trčijo, prekrivajočim se kategorijam pa so pripisani novi pomeni.

Uvod v sklop je predstavljalo predavanje prof. dr. Borisa A. Novaka z naslovom »Topos in u-topos – Prostorski paradoks *Zemljevidov domotožja*«. *Zemljevidi domotožja* so prva knjiga eposa *Vrata nepovrata*, ki ga pesnik označuje za svoj opus magnum, in je medtem že dobila nadaljevanje z naslovom Čas očetov. Sledi še tretja, *Bivališča duš*, vse tri pa bodo skupaj obsegale dobrih 30.000 verzov. Novak je prikazal, da gradbena logika *Vrat nepovrata* ni linearna, temveč mozaična, podobna flamskim tapiserijam, na katerih množica likov ustvarja celoto sveta. Kataloška kompozicija, v kateri vsak spev obravnava svoj (u)topos ali prevozna sredstva, tvori trdno ogrodje ter olajšuje branje današnjim bralcem, ki niso več navajeni brati ali poslušati tisočih verzov. Ta inovativna zgradba na sodoben način obnavlja prastare vzorce epike – zvrsti, za katero literarna teorija trdi, da je mrtva. A Novak verjame, da nobena zvrst ni tako živa kot tista, ki ji je bila dana milost večstoletnega počitka.

Prva od študentov predavateljev pa je poskusila na zgoraj omenjena vprašanja odgovoriti Františka Zezulakova Schormova (Karlova univerza v Pragi) s prispevkom »'Druga Amerika': oblikovanje ameriške literature od 1948 do 1956«. Njen prispevek je raziskoval, kako je bil kulturni »Drugi« v obdobju hladne vojne predstavljen v drugi kulturi; natančneje, osredotočila se je na podobo Amerike, ki so jo poskušale ustvariti uradne strukture na vzhodni strani železne zaves. Kristina Lekić in Maja Mrgić (Univerza na Reki) sta model razlage kulturne identitete posameznikov iz druge generacije migrantov, ki ga je vpeljala Shehrazade Emmambokus, v predavanju »Prekrivanje prostora in identitete v ameriških kratkih zgodbah Shermana Alexieja« aplicirali na primere iz sodobne ameriške književnosti. Tatjana Ristić z Univerze v Beogradu se je zatem nekoliko odmaknila od geopolitičnih vprašanj, ko je v predavanju z naslovom »Veliko pričakovanje prostora v Dickensovem bildungsromanu« analizirala tri tipe prostora v Dickensovem *Velikem pričakovanju*: zasebne in javne prostore ter univerzalni prostor romana – zapor (tako v fizičnem kot metaforičnem smislu). Gregor Inkret (Univerza v Ljubljani) pa se je v predavanju »Zgodba o biljardnici O'Connell's: vloga prostora v romanu Zadie Smith *Beli zobjek*« ukvarjal s strukturo prostora v omenjenem romanu in njegovem vplivu na poetiko v romanu.

Po sklopu štirih predavanj je sledil odmor, za njim pa nastop drugega gostujočega predavatelja, doc. dr. Gašperja Trohe. V prispevku z naslovom »Partljičeva komedija *Moj ata, socialistični kulak* in vprašanje recepcije v nekdanji Jugoslaviji« se je Troha spraševal, kakšna je bila recepcija omenjenega dela na različnih koncih nekdanje skupne države. So jo dojemali kot kritiko režima ali zgolj kot dobro napisano komedijo? Kaj je ta dramski tekst pomenil za recepcijo slovenske dramatike v naslednjih letih? Odgovore na vprašanja je iskal s pomočjo analize odzivov na omenjene uprizoritve, ki jim je dodal še obe slovenski uprizoritvi iz osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Za predavanjem Gašperja Trohe se je zvrstil nov študentski sklop s štirimi predavateljmi. Veronika Šoster (Univerza v Ljubljani) se je v predavanju »Recepcija prevodnega slovaškega leposlovja na Slovenskem od leta 2000 do danes« podrobneje posvetila prevodnim delom, izdanim po letu 2000, v ozir pa vzela tudi posamezne založbe in prevajalce, najaktivnejše pri posredovanju slovaških literarnih del v slovenski prostor. Ivan Kovač, prav tako z Univerze v Ljubljani, se je predstavil s prispevkom »Teritorialna literatura«. Poudaril je, da je književnost neločljivo povezana s teritorijem, a je po njegovem ne bi smeli teritorialno zamejevati ali se pretvarjati, da ena manjšina nima nič skupnega z drugimi – tudi v dobro celotnega človeštva in strpne družbe. To je bila gotovo ena izmed tem, ki so v tem trenutku še posebej aktualne.

Problem kiberprostora je bil že omenjen med tistimi, za katere je bilo pričakovano, da bodo svoje mesto našli v sklopu *Skupnega prostora*, in res je kiberprostor v sodobnem diskurzu obravnaval Mislav Živković z Univerze v Zagrebu. Živković kiberprostor vidi kot postmoderen prostor v sodobni literaturi, prostor, ki temelji na ideji interneta kot prostora, kjer so resnica (resnice) in resničnosti ustvarjene s pomočjo pripovedovanja zgodb. Sklop *Skupnega prostora* je zaključil Tim Verstovšek (Univerza v Ljubljani) s predavanjem o nacionalni zavesti mladoslovenskih literatov. Analiziral je predvsem njihov odnos do nemškega naroda in slovanskih narodov, na osnovi ugotovitev in zgodovinskega ozadja njihovega ustvarjanja pa tako raziskal, kako se je pri posamičnem avtorju izoblikovalo pojmovanje Slovencev kot naroda.

Naslednji sklop, *Namišljeni prostor*, je vseboval študentska predavanja, ki so izhajala iz domišljije in fantazije kot ključnih komponent fikcije. Fantastično postane edinstven tip literarnega prostora – prostor tako imaginacije in fantazije kot groze, norosti, čudežnega in nerazložljivega. Mitske dimenzije neznanega, radikalizacija prostora kot orodje reinterpretacije, pripovedovalec kot ključen dejavnik fikcije ter njen subverziven potencial so le nekatere izmed tematik, ki jih je sklop zajemal.

Prve so bile »Pokrajine strahu v zgodbah E. A. Poeja in H. P. Lovecrafta« v predavanju Marije Stanojevič z Univerze v Beogradu. Stanojevič je primerjala tematsko podobni zgodbi Edgara Allana Poeja in Howarda Phillipsa Lovecrafta s pomočjo analize njunih literarnih prostorov. Sledilo je predavanje Ajde Gabrič (Univerza v Ljubljani), »*Mesto sanjajočih knjig* in Lotmanova teorija semiosfere«. Roman Walterja Moersa *Mesto sanjajočih knjig* je bil napisan z ozirom na predstavljeno teorijo, saj se osredotoča na pripovedovalčevo popotovanje skozi dve različni sferi, dva različna dela enega mesta. Mesto in katakombe pod njim predstavljajo središče in periferijo iste semiosfere; stiki med prostoroma pa predstavljajo prehode meje med njima. Zadnja v sredinem sklopu *Namisljenega prostora*, ki se je nato nadaljeval v četrtek, se je predstavila Olivera Margetić z Univerze v Beogradu (»Poetika prostora: Literarni prostori nenavadnega in čudežnega v Gogoljevem *Nos*«). Pri analizi se je oprla na Todorova, ki deli fantastično v podžanra »nenavadnega« in »čudežnega«. Postavila je hipotezo, da lahko to klasifikacijo apliciramo tudi na literarne prostore, ki se pojavljajo znotraj žanra fantastičnega, in jo dokazovala na primeru Gogoljeve novele *Nos*.

Posebej pester je bil drugi dan konference, poleg študentskih predavanj smo namreč slišali kar tri gostujoče predavatelje. Prvi med njimi, Aljaž Koprivnikar, sicer doktorski študent slovanskih literatur Karlove univerze v Pragi, pesnik in literarni kritik, je v prispevku z naslovom »Branje Prage – Praga kot literarna zgodba« izhajal iz Prage kot primera mesta, ki se je v začetku 20. stoletja arhitekturno razraščala znotraj literarnih besedil prek imaginacije, fantastike, groze, norosti, čudežnega in nerazložljivega. Tako se bralcu prikazuje kot prostor multikulturalizma, hkrati pa kot prostor zastrašujoče atmosfere izgubljenih človeških stikov in iskanja osebne identitete. Izredno zanimivi sta bili tudi predavanji dr. Louisa Armanda in dr. Davida Vichnarja, obeh predavateljev na Karlovi univerzi v Pragi. »Na robu prostora: prostorska poetika«, prispevek dr. Louisa Armanda, je v odgovor na to, čemur Antoine Cazé pravi de-formalizem, obravnaval razlikujoče, diagramatske in ponavljajoče strukture v delu izbranih avtorjev, katerih poetika izvira iz postmallarmejevskega ukvarjanja s konkretnostjo skupaj z lingvističnim obratom vizualnih umetnosti v Ameriki (in drugje) od petdesetih let 20. stoletja vse do protohipertekstov devetdesetih in prav tistih prostorsko-časovnih paradigem pisanja, ki so predvidele (ter pokopale) vznik literarističnih digitalnih poetik. Tudi dr. David Vichnar se je ukvarjal s poezijo. Njegovo predavanje »Multi/trans/meta-lingualizem? Češka konkretna poezija« je zgodovinsko ovrednotilo nastanek tega, kar antologija *Anthology of Concrete Poetry* Emmeta Williama iz leta 1967 označuje kot novo mentaliteto, v njem pa je Vichnar preverjal njene glavne

predpostavke, da v jeziku, ki je konkretiziran skozi prostorsko razporeditev, ideogram seže dlje kot paket kasnejše abecede. Za analizo si je izbral poezijo čeških konkretnih pesnikov Ladislava Nováka, Jiříja Kolářja, Josefa Hiršala, Bohumile Grögerove in Václava Havla ter jih umestil v nemški ter francoski lingvistični kontekst.

V četrtkovem sklopu *Namišljenega prostora* so se zvrstila še štiri predavanja. Kristijan Mavri (Univerza v Ljubljani) je v prispevku »Spreminjajoča se pokrajina Zahoda Cormaca McCarthyja« odkrival različne prikaze prostora ameriškega Zahoda v McCarthyjevih vesternih, predvsem v romanih *Krvavi poldnevnik* (1985) in *Vsi ti lepi konji* (1992). »Toponimi in topografski premiki v štirih kratkih zgodbah Alice Munro: možnost za roman?«, prispevek Ljubice Anđelković Džambić z Univerze v Zagrebu, je preučeval možno interpretacijo omenjenih kratkih zgodb kot delov obsežnejšega literarnega dela: romana. Ta pogled je bil podprt z avtoričino rabo dveh fiktivnih toponimov v vseh štirih zgodbah. Zorana Simić in Jovan Bukumira z Univerze v Beogradu sta se predstavila s prispevkom »Prostori *Propada biše Ushers*«, v katerem sta se osredotočila predvsem na psihoanalitične interpretacije prostora v zgodbi, pomembne tudi za interpretacijo kratkega črno-belega filma z istim naslovom, ki ga je leta 1982 posnel znani češki režiser Jan Švankmajer. Cilj prispevka je bil slediti prenosu prostora iz medija literature v medij filma; to vprašanje je še posebej zanimivo, ker ima v obeh primerih prostor pomembno vlogo pri ustvarjanju identitete literarnih oseb in pri pozunanjenju njihovega notranjega jaza. Sklop je zaključila Karla Dolencič, študentka Univerze na Reki, s prispevkom, naslovljenim »Življenje umetnika, ki se odraža v prostoru: Filip Latinovicz in Henry V. Miller«. V primerjalni morfologiji dveh romanov, *Vrnitve Filipa Latinovicza* Miroslava Krležje in *Rakovega povratnika* Henryja Millerja se je osredotočila na umetnika/protagonista ter na njuno okolico: hrvaško podeželje in meščanski Zagreb proti temnemu, mračnemu Parizu.

V zadnji sklop študentskih predavanj, *Odsotni prostor*, ki je zadeval prostor kot negacijo, kot ne-prisotnost in predano ozemlje in torej zajemal vprašanja, kot je to, ali je izguba (intimnega) prostora vredna obžalovanja, se je sicer umestilo najmanj predavanj – pet; a obravnavane tematike zato niso bile nič manj raznolike. Ivana Korpar z Univerze v Zagrebu je v prispevku »Amerika, propadla utopija, v delih Dubravke Ugrešić *Američki fikcionar* in Maše Kolanović *Jamerika trip*« raziskovala skoraj mitski konstrukt Amerike, ki je prisoten v javnem diskurzu (post)socialistične države, in njegov razpad v že omenjenih literarnih delih. Urška Obal z Univerze v Ljubljani se je ukvarjala s slikanicama *Rabbits* in *Memorial* in poskušala v predavanju z naslovom »Spremembe fizičnega prostora in njihov vpliv na kulturne pripovedi, upodobljene v slikanicah *Rabbits* in *Memorial*« ana-

lizirati izraze odnosa in prehoda med prostorom in krajem v obeh delih. Čeprav se obe zgodbi nanašata na avstralsko zgodovino, hkrati opisujeta univerzalno izkušnjo premestitve v svetu, ki je postal tuj, in preizprašujeta občutek pripadnosti. Na vrsto za obravnavo je prišel tudi Franz Kafka, in sicer v predavanju Irene Bočkai z Univerze v Zagrebu, »Potovalna kultura in Kafkova modernistična proza – nekateri vidiki potovalnih navad in družbene mobilnosti Kafkovih junakov«. Po mnenju Irene Bočkai lahko dve noveli Franza Kafke, *Preobražbo* in *Gladovalca*, povežemo s potovalnimi navadami sodobnega časa. Elizabet Kovačeva (Karlova univerza v Pragi) pa se je v prispevku »'V nekem nevtralnem prostoru': tolažba Drugega in soočenje z njim v drami ENGLAND Tima Croucha« osredotočila na procesa konkretizacije in zavračanja kulturnega Drugega v Crouchevi drami. Študentska predavanja so se zaključila s prispevkom Kristine Eiviler z Univerze v Novem Sadu (»Izginotje 'privilegirane prostora' ali: pojmovanje prostora v sodobnih slovanskih dramskih besedilih, ki se ukvarjajo s tematiko družine«), ki je na podlagi treh sodobnih dramskih besedil z družinsko tematiko analizirala dojemanje prostora in prikazala njegov pomen, saj gre po njenem mnenju za enega najbolj pomembnih indikatorjev človekovega odnosa do sveta, njegovega mesta v svetu in občutja jaza.

Tretji dan konference so študentje predavatelji preživel v Kulturnem središču evropskih vesoljskih tehnologij v Vitanju, kjer so si ogledali razstavo o zgodovini tolmačenja vesolja in njegovega raziskovanja. V Ksevtu skrbijo za kulturalizacijo vesolja – ukvarjajo se tako z njegovimi kulturnimi kot tudi s sociološkimi in filozofskimi vidiki. Kako pa je vesolje povezano z literaturo, je v svojem predavanju »Literatura in vesolje«, ki ga je imel v okviru ogleda razstave, razložil asist. dr. Igor Žunkovič. Literatura ni le pogled v prihodnost in preteklost, temveč tudi pogled v globino človeške duše. Zato je podobna odkrivanju vesolja, človeškemu vstopu v breztežnostni prostor in v breztežnostno bivanje, v nepredstavljive razdalje vesoljskega časa/prostora, kjer se razgali naša neločljiva navezanost na okolje, v katerem živimo. Človeštvu je usojeno bivati v vesolju, a način, kako bomo to počeli, je prepuščen naši »literarni« svobodi in domišljiji.

Prostore za konferenčna predavanja sta prijazno odstopila Trubarjeva hiša literature in Društvo slovenskih pisateljev, kar se je izkazalo za boljšo izbiro, kot če bi ta potekala na fakulteti, kakor je za konference običajno v navadi. Ločena dvorana za predavanje in predprostor v obeh inštitucijah sta namreč omogočala večjo mobilnost; udeleženci so imeli možnost, da so se po potrebi umaknili in pripravili na svoje predavanje, kar v fakultetni predavalnici ne bi bilo mogoče, poteka konference pa niso motili niti tisti,

ki so se določenega sklopa udeležili malo pozneje – v predprostoru so lahko v miru počakali na začetek prihodnjega predavanja.

Nekoliko bolj podrobno se je treba osredotočiti tudi na spremljevalni program, ki se je prav tako v veliki meri odvil na omenjenih dveh mestih, z izjemo literarnih zajtrkov in odprtega branja poezije *Parkiraj pesem*, sklepnega dejanja konference. Literarni zajtrki, organizirani v sodelovanju z Literarno-umetniškim društvom Literatura, so na vsako jutro konference od osme ure dalje potekali v Ziferblatu, »časovni kavarni«. Tako študentje predavatelji kot preostali obiskovalci konference so imeli možnost, da so dan začeli s kavo in zajtrkom v družbi slovenskih literarnih ustvarjalcev Ane Svetel, Jasmina B. Freliha in Leonore Flis, ki so (vsak od njih en dan) brali iz svojih pred kratkim izdanih del. Če je na obiskanost literarnih zajtrkov nekoliko vplivala neprijetno zgodnja ura, pa je bil izredno dobro obiskan literarni večer s posebnim gostom konference, češkim pesnikom Janom Těsnohlídkom ml. Avtor je dvorano Društva slovenskih pisateljev napolnil do zadnjega kotička, kar priča o tem, da se slovenski komparativisti (in ostala zainteresirana javnost) ne zanimajo le za poezijo v lastnem jeziku, temveč njihov interes sega dlje, čez meje sosednjih držav in naprej. V spremljevalni program sta bila vključena tudi sprehod po literarnih poteh Ljubljane in okrogla miza *Knjiga v urbanem prostoru*, na kateri so arhitekt Matevž Granda, pobudnica projekta Knjigobežnice Nina Kožar in vodja Knjižnice pod krošnjami Tina Popovič s kritičarko Ano Geršak kramljali o tem, kako sprememba prostorskega konteksta preobraža našo ustaljeno, statično podobo knjige kot predmeta in jo spreminja v sredstvo komunikacije. Projekti, kakršne ustvarjajo udeleženci okrogle mize, so za bralno kulturo velikega pomena, kajti ljudje delujemo na različne načine in če bodo nekatere v branje prepričale knjige, o katerih se res veliko govori, druge pa priporočilo prijatelja, bo za tretje morda ključen prav urbani prostor, ki jim ponuja opcijo, da se usedejo in preberejo knjigo, po katero se sicer ne bi nikoli odpravili v »klasično« knjižnico.

Študentska konferenca primerjalne književnosti je gotovo nekaj, kar je študentom literarne vede do sedaj manjkalo. Z njo so namreč dobili možnost, da predstavijo svoje raziskovalno delo pred mednarodnim občinstvom, dobijo odziv na to, kar počnejo, in se povežejo s študenti drugih univerz. Poleg tega bo projekt dolgoročno gotovo pripomogel k prepoznavnosti slovenske primerjalne književnosti kot vede, podobni študentski projekti so namreč v bližnjih državah, kot so Hrvaška, Srbija in Makedonija, praksa že dlje časa. Pomembno je, da se primerjalna književnost kot veda razvija in da svoj glas dobiva mlada generacija, ki si na takšnih dogodkih pridobiva nujno potrebne izkušnje. Pohvaliti je treba tudi natančno organizacijo konference, praktično vsa predavanja so se na-

mreč odvijala po urniku, enako velja za spremljevalni program, morda so bili ob obilici dogodkov nekoliko prekratki le odmori med njimi. Če se bo dogodek organiziral tudi letos, bo predavanj najverjetneje manj, med njimi pa več časa za proste diskusije in izmenjave mnenj med študenti.